

УДК 352.07

JEL M19, H73, H 79, R 58

DOI: 10.31471/2409-0948-2024-2(30)-61-69

Боднар Галина Федорівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: halyna.bodnar@nung.edu.ua
ORCID <https://orcid.org/000-002-3769-4689>

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Метою наукової статті є виконання комплексного наукового дослідження із встановлення змісту корпоративних прав та особливостей корпоративного управління відповідно до умов євроінтеграції України в час військового стану. Встановлено, що згідно міжнародної практики набуття корпоративних прав для суб'єкта господарювання настає з моменту його державної реєстрації, тобто внесення відомостей до відповідного державного реєстру. Відповідно припинення корпоративних прав для настає з моменту відображення у реєстрі інформації про припинення діяльності такого товариства. Підставами для припинення суб'єкта господарювання, а отже і підставами припинення корпоративних прав можуть бути смерть фізичної особи-підприємця; досягнення функціональної мети, задля реалізації якої створювалось об'єднання підприємств; визнання суб'єкта господарювання банкрутом; ухвалення розпорядчого акту, що спрямовується на припинення діяльності юридичної особи та інші підстави. Також встановлено, що підставами для ліквідації суб'єкта господарювання можуть бути як власне волевиявлення особи, так і ді зовнішніх факторів. Зроблено висновок, що при ухваленні рішення про ліквідацію товариства передбачена процедура задоволення вимог кредиторів, а також припинення дії корпоративних прав учасників товариства. Визнано, що здійснення корпоративних прав в умовах воєнного стану вимагає певних змін та доопрацювань діючого нормативно-правового забезпечення. Серед найважливіших законодавчих нововведень в цьому напрямку є норматив щодо створення умов для дистанційного проведення загальних зборів учасників господарських товариств, який допускає дистанційне заповнення бюлетенів учасниками загальних зборів і надсилання бюлетенів до особи, яка скликає загальні збори, через депозитарну систему України. Важливим моментом є наголос на те, що процес діджиталізації в умови воєнного стану набув прискореного розвитку як в суспільних відносинах в цілому, так у сфері здійснення корпоративних прав зокрема. Зазначено, що однією з пріоритетних особливостей здійснення корпоративних прав в умовах воєнного стану є обмеження права управління. Акцентовано, що при здійсненні корпоративних прав в умовах воєнного стану мають бути визнані першочерговими питання безпеки учасників господарського товариства, а також встановлення та запровадження механізмів збереження та відновлення майна товариства, вирішення проблем кадрового забезпечення потреб виробництва та потреб регіону із його відновлення.

Ключові слова: господарські товариства, корпоративні відносини, корпоративні права, корпорація, управління, інформація, дивіденди, рішення загальних зборів, переведення прав та обов'язків.

Bodnar Halyna Fedorivna
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management and Administration
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
76019, Ivano-Frankivsk, Karpatska St., 15
e-mail: halyna.bodnar@nung.edu.ua
ORCID <https://orcid.org/000-002-3769-4689>

FEATURES OF CORPORATE GOVERNANCE IMPLEMENTATION IN MARTIAL ARTS CONDITIONS

Abstract. The purpose of the scientific article is to conduct a comprehensive study to establish the content of corporate rights and the specific features of corporate governance under the conditions of Ukraine's European integration during martial law. It has been determined that, in accordance with international practice, corporate rights for a business entity arise upon its state registration, i.e., the inclusion of information in the relevant state register. Similarly, the termination of corporate rights occurs when the register reflects the cessation of the entity's activity. The grounds for terminating a business entity—and, accordingly, its corporate rights—may include the death of an individual entrepreneur, the achievement of the functional goal for which an enterprise association was created, the recognition of the entity as bankrupt, the adoption of a regulatory act aimed at liquidating the legal entity, and other grounds. Additionally, the grounds for liquidating a business entity may stem from voluntary decisions or external factors. The study concludes that when a decision is made to liquidate a company, a procedure must be followed to satisfy creditor claims and terminate the corporate rights of the company's participants. It is recognized that the exercise of corporate rights during martial law requires certain adjustments and amendments to the existing regulatory framework. Among the most significant legislative innovations in this area is the introduction of provisions allowing remote participation in general meetings of business associations. These provisions permit participants to submit ballots electronically via Ukraine's depository system. A key focus is on the accelerated development of digitalization during martial law, impacting both societal relations in general and the exercise of corporate rights in particular. One of the primary features of exercising corporate rights during martial law is the restriction on management rights. The emphasis is placed on prioritizing the safety of participants in business associations, implementing mechanisms to preserve and restore company assets, and addressing workforce challenges to meet the needs of production and regional recovery.

Keywords: business associations, corporate relations, corporate rights, corporation, management, information, dividends, general meeting decisions, transfer of rights and obligations.

Вступ. Надважливим завданням для України в сучасних умовах є першочергово перемога над агресором, перехід до мирного життя країни та здобуття членства у ЄС. Це є стратегічною ціллю для суспільного розвитку і вимагає швидкої та гнучкої трансформації економічних та господарсько-правових відносин. Вказана трансформація має базуватися в тому числі на поглибленні розуміння змісту категорії «корпоративні права» та «корпоративна соціальна відповідальність».

Шлях до євроінтеграції вимагає забезпечення досконалого нормативно-правового регулювання діяльності у сфері функціонування господарських товариств та інших власників корпоративних прав. Особливого важливим аспектом на цьому шляху є не лише тема реалізації корпоративних прав, а і врегулювання спорів, пов'язаних із їх здійсненням, що вимагає визначення предмету таких юридичних конфліктів та та методів застосування їх врегулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики встановлення змісту та системи корпоративних прав здійснювалось у наукових розробках таких вчених, як: О.В.Ареф'єва, Н.В.Васюткіна [1], І.В. Лукач [2], Д. І. Погрібний [3, с. 75–79], Полянська А.С. [24], Тимошенко Д.В. [24,25] та ін. Але дослідження корпоративних прав та їх змісту, а також методів врегулювання корпоративних конфліктів в сучасних умовах воєнного стану не містять повного аналізу та комплексних підходів до вирішення проблеми.

Метою статті статті є здійснення комплексної наукової розробки із встановлення особливостей здійснення корпоративного управління в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення категорії «корпоративні права» в чинному законодавстві України вживається у ряді нормативних актах. Так, у Господарському кодексі України у редакції від 15 грудня 2006 року встановлювалось, що під корпоративними правами розуміється сукупність прав особи, які реалізуються в межах статутного капіталу суб'єкта господарювання, що передбачає створення умов для здійснення управління підприємницькою діяльністю юридичної особи, для набуття частини прибутку підприємства (ст. 167) [4; 5].

У Постанові Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 р. N 155 встановлюється як окремий вид корпоративних прав, що змістовно полягають у здійсненні управління суб'єктом господарювання, використання частини прибутку, а також права на отримання частини майна підприємства у разі його ліквідації [6]. Відповідно до положень Податкового кодексу України корпоративні права особи відносяться до майнових прав, до активів особи, що формують джерело її прибутку [7]. У Законі України «Про управління об'єктами державної власності» [8] від 21.09.2006 р. корпоративні права держави визначаються як складовий елемент її активів. Згідно із Законом України «Про Фонд державного майна України» від 09.12.2011 р. [9] здійснення управління корпоративними правами держави відносяться до компетенції Фонду державного майна України. Відповідно до положень Цивільного кодексу України не застосовується категорія «корпоративні права» [10].

У дослідженнях вітчизняних вчених корпоративні права класифікуються за такими критеріями, як:

1) сфера застосування – майнові та організаційні, де майнові права розуміються як право, що реалізується у розподілу майна, здобутого внаслідок здійснення господарської діяльності підприємства, пов'язаної із розподілом прибутку товариства та правом на частину майна підприємства; тоді як організаційними є права, пов'язані із здійсненням управління товариством із питань, не пов'язаних із отриманням прибутку;

2) зміст – типові та особливі, де перші розуміються як право особи на отримання прибутку, на здійснення управління товариством, на частину активів підприємства; та останні як права на інші дії (наприклад, право продажу корпоративних прав, чи право емісії векселю, де об'єктом є корпоративні права тощо) [11, с. 45–47].

3) критерій допустимості -застосування обмежень у реалізації корпоративних прав за критерієм допустимості виділяються лімітовані (обмежувальні у сфері здійснення права) та надкорпоративні, здійснення яких не обмежується статутними документами, чи іншими нормативними підставами) [11]. Виділяються також повні та неповні корпоративні права. Під повними корпоративними правами вчений розуміє певна сукупність майнових та організаційних повноважень, тоді як неповні права – це права, що реалізуються лише в окремих сферах (наприклад, у сфері отримання прибутку) [12, с. 260].

Встановлення змісту корпоративних прав залежить від підстав їх набуття та припинення. [13, с. 7]. Виходячи з цього, за загальним правилом корпоративні права виникають з моменту державної реєстрації суб'єкта господарювання у встановленому чинним законодавством порядку.

Господарське товариство також набуває корпоративних прав із емісії цінних паперів з моменту державної реєстрації. Подібний нормативний підхід передбачений в законодавстві європейських країн. Так, зокрема згідно із законодавством Федеративної Республіки Німеччини [14]. Момент набуття корпоративних прав відповідно до законодавства Республіки Естонії пов'язується із моментом заповнення відомостей до комерційного реєстру та має бути припинено із моменту виключення з реєстру [15].

Отже, загальновизнаною міжнародною практикою є законодавче закріплення набуття корпоративних прав для суб'єкта господарювання із моменту його державної реєстрації, що означає внесення відомостей до відповідного державного реєстру, та припиняється із моменту відображення у реєстрі інформації про припинення діяльності такої юридичної особи.

Припинення суб'єкта господарювання, а отже і підставами припинення корпоративних прав є: смерть фізичної особи-підприємця; досягнення функціональної мети, задля реалізації якої створювалось об'єднання підприємств; визнання суб'єкта господарювання банкрутом; ухвалення розпорядчого акту, що спрямовується на припинення діяльності юридичної особи та інші підстави.

Ліквідація суб'єкта господарювання може здійснюватися за добровільною заявою особи. Обґрунтуванням заяви може бути досягнення функціональної мети діяльності підприємства, або у зв'язку із закінченням строку, на який створювався товариство.

Існує також ряд підстав для припинення діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені згідно із спеціальним законодавством. Зокрема, відповідно до статті 114 Цивільного кодексу України підставами припинення акціонерного товариства визначаються: рішення загальних зборів акціонерів; застосування процедури банкрутства відповідно до чинного законодавства. Порядок ліквідації акціонерних товариств регулюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Крім того, якщо акціонерне товариство є банківською установою, то відкликання для нього банківської ліцензії у випадках, передбачених положеннями Закону України «Про банки і банківську діяльність», є підставами для припинення його діяльності [17]. Так само як для страхових компаній встановлюється як підстава ліквідації: по-перше, невиконання зобов'язань перед страхувальником; по-друге, недотримання вимог щодо формування статутного фонду особи (Закон України «Про страхування» [18]).

Таким чином, підстави ліквідації суб'єкта господарювання можуть бути обумовлені як наявністю власного волевиявлення особи, так і дією зовнішніх факторів (рішення суду чи іншого уповноваженого органу державної влади; недо-тримання вимог по формуванню статутного капіталу; невиконання чи неналежне виконання зобов'язань перед кредитором чи кредиторами тощо).

Ухвалення рішення про ліквідацію особи здійснюється процедура ліквідації майна, що в тому числі передбачає задоволення вимог кредиторів, а також припинення дії корпоративних прав учасників товариства. Дещо відмінним є нормативний підхід до визначення юридичних наслідків для здійснення корпоративних прав у разі реорганізації юридичної особи. У разі, якщо відбувається такі процедури, як злиття, об'єднання підприємств, то по суті корпоративні права продовжують здійснюватися учасниками ново створених суб'єктів, чи суб'єктів, до яких було приєднано товариство, що свідчить про універсальність правонаступництва як характерної особливості припинення діяльності юридичної особи [19].

В умовах воєнного стану здійснення корпоративних прав та корпоративного управління вимагає додаткового нормативно-правового забезпечення. Зокрема важливими аспектами є питання нормативного забезпечення процедури поширення відомостей про носіїв корпоративних прав та доступу до відповідного реєстру та звітної документації. Для реалізації цих питань було розроблено та прийнято ряд законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, зокрема: 1) Закон України від 27 липня 2022 року N 2463-

IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні» [20];

2) Закон України від «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» [21];

3) Про затвердження Порядку скликання та дистанційного проведення загальних зборів учасників корпоративного інвестиційного фонду у період дії воєнного стану [22] та ін.

Основними нововведеннями у зазначених документах є створення умов для дистанційного проведення загальних зборів учасників господарських товариств, що допускає дистанційне заповнення бюлетенів учасниками загальних зборів і надсилання бюлетенів до особи, яка скликає загальні збори, через депозитарну систему України. На сьогодні корпорації стикаються з радикальними змінами контексту цінностей комунікацій. Загалом можна виділити такі напрями їх формування та розвитку:

- формування цифрових навичок;
- впровадження новітніх моделей роботи, таких як Smart working, гейміфікація;
- впровадження «цифрового робочого місця»;
- діджиталізація соціально-трудових відносин.

Ознаками цифровізації соціально-трудових відносин є підписання цифрових трудових угод між замовником і виконавцем; взаємодія між працівниками, а також між роботодавцем і працівниками через Інтернет за допомогою відповідних онлайн-платформ [24].

Розвиток процесів діджиталізації суспільних відносин в цілому прискорив в умовах воєнного стану необхідність їх впровадження в сфері корпоративного управління. Зокрема, розширено застосування кваліфікованого електронного підпису учасників корпоративного фонду. Також створюються можливості щодо забезпечення проведення загальних зборів учасників корпоративного фонду товариств, що розташовані на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, допускається проведення таких загальних зборів акціонерів акціонерних товариств впродовж 90 днів після завершення дії воєнного стану. Важливою особливістю здійснення корпоративних прав в умовах воєнного стану є обмеження права управління, що може бути застосовано до учасників корпоративного фонду та обмеження права на отримання дивідендів, однак при цьому від органів управління господарським товариством вимагається створення умов для забезпечення наступництва корпоративних прав, що може бути в тому числі запроваджено шляхом заборони відчуження акцій юридичної особи.

Головним пріоритетом корпоративного управління в умовах воєнного стану має бути визнано передусім питання безпеки учасників господарського товариства, збереження майна товариства та спрямування діяльності товариства на вирішення проблем кадрового забезпечення виробництва та потреб регіону із його відновлення, запровадження програм підтримки працівників, особливо тих, хто працює в зоні бойових дій, забезпечення психологічної підтримки співробітників.

Наступним важливим моментом корпоративного управління в умовах воєнного стану є адаптація стратегічного управління, зміна стратегій розвитку, зосередження на короткострокових цілях, посилена увага до антикризового управління, включаючи ризик-менеджмент, враховуючи фактори безпеки, логістики та фінансування. Управління ризиками, оцінка та мінімізація ризиків, пов'язаних з фізичними загрозами для працівників, активів та об'єктів інфраструктури, налагодження зв'язків із партнерами для налагодження бізнесу – ще один важливий аспект корпоративного управління в умовах воєнного стану.

Слід визнати, що період війни розставив нові пріоритети і певною мірою розширив поняття корпоративного управління для українських підприємств. Так, за результатами дослідження Gradus Research Company «Настрої українського бізнесу», яке проводилось для Київського Міжнародного Економічного Форуму 2022-го року, пріоритетним для

вітчизняних компаній у 2022 році стало збереження оплати праці співробітників на максимальному рівні та збереження команди у повному обсязі (50% та 49% опитуваних відповідно) і лише наступним показником є збереження ринків збуту (46%) [23]. Отже проходить часткова переорієнтація підприємств із задоволення фінансових потреб на соціальні цілі, що є важливим принципом корпоративного управління щодо ставлення до своїх співробітників. Очікувано, що по завершенню воєнних дій та скасуванню воєнного стану підприємства будуть змушені сконцентрувати свою увагу на відновленню та економічному розвитку. Також не менш важливо навчити своїх працівників притримуватися ритуалів у умовах хаосу і невизначеності — періоду кризи, воєнного стану, коли закони економічних систем працюють погано і залишається одна надія на інтуїцію (позараціональне). [24].

Висновок. Таким чином, корпоративне управління в умовах воєнного стану має забезпечити реалізацію здійснення майнових та організаційних аспектів управління діяльністю господарського товариства. В умовах воєнного стану змістовне забезпечення здійснення корпоративного управління спрямовується не лише на досягнення ефективності управління діяльності господарського товариства, але і на створення умов для безпеки учасників юридичних осіб. Ці заходи дозволять забезпечити адаптивність бізнесу та його здатність виживати і функціонувати в умовах непередбаченості.

Література

1. Корпоративне управління: еволюція, становлення, розвиток: монографія / О.В.Ареф'єва, Н.В.Васюткіна. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. – 180 с.
2. Лукач І.В. Господарсько-правове регулювання корпоративних відносин в Україні: теоретичні проблеми : дис. ... докт. юр. наук : 12.00.04. Київ, 2016. 474 с.
3. Погрібний Д.І. Особливості правового забезпечення діяльності транснаціональних корпорацій. Право та інновації. 2015. No 1. С. 75–79
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року No 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101/print> (редакція від 15.12.2006 року)
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів: Закон України від 15 грудня 2006 року No 483-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101#n1247>
6. Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2004 р. No 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1552004п/ed20120808/find?text=%CA%EE%F0%EF%EE%F0%E0%F2%E8%E2%ED%B3+%EF%F0%E0%E2%E0+%E4%E5%F0%E6%E0%E2%E8#Text>
7. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року No 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 року No 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>
9. Про Фонд державного майна України: Закон України від 09.12.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
11. Сороченко А.В. Корпоративні права та обов'язки: господарсько-правовий аспект : дис. ... к.ю.н. : 12.00.04. К., 2015. 204 с.
12. Кравчук В. М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. К., Істина, 2008. 720 с.

13. Саракун І. Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств : автореферат дис. ... канд. юрид. наук. К., 2008. 20 с.
14. German Stock Corporation Act. Aktiengesetz URL: <https://www.nortonrosefulbright.com/-/media/files/nrf/nrfweb/imported/german-stock-corporation-act.pdf>
15. Estonian Commercial Code passed 15.02.1995 URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504042014002/consolide>
16. Господарське право : підручник. 4-е вид., переробл. і доповн. К.: Юрінком Інтер, 2009. 640 с.
17. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року No 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text52> Нове українське право, Вип. 3, 2023
18. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 року No 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
19. Директива 2011/35/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 05.04.2011 «Про злиття відкритих акціонерних товариств з обмеженою відповідальністю». URL: www.minjust.gov.ua/file/32608
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей діяльності фінансового сектору у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні: Закон України від 27 липня 2022 року No 2463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>
21. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 3 березня 2022 року No 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
22. Про затвердження Порядку скликання та дистанційного проведення загальних зборів учасників корпоративного інвестиційного фонду у період дії воєнного стану : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 06.07.2023 No 754 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0754863-23#n6>
23. Настрої українського бізнесу: дослідження Київського Міжнародного Економічного Форуму. Gradus Research Plus. 2022. URL: [https://gradus.app/documents/322/Gradus_for_KIEF - Business_Survey_y9d5apv.pdf](https://gradus.app/documents/322/Gradus_for_KIEF_-_Business_Survey_y9d5apv.pdf) (дата звернення: 22.03.2023) 2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування. Дія. Бізнес: веб-сайт. 2022. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna> (дата звернення: 04.04.2023)
24. Полянська А. С., Тимошенко Д. В. Комунікаційні цінності корпоративного управління в умовах розвитку цифрової культури. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2021. № 1(23). С. 21–34.
25. Тимошенко Д.В., Слюсар І.В. Корпоративна культура: рівні та цінності. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2022. № 1(25). С. 110-118.

References

1. Korporatyvne upravlinnia: evoliutsiia, stanovlennia, rozvytok: monohrafiia / O.V.Arefieva, N.V.Vasiutkina. – Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2016. – 180 s.
2. Lukach I.V. Hospodarsko-pravove rehuliuвання korporatyvnykh vidnosyn v Ukraini: teoretychni problemy : dys. ... dokt. yur. nauk : 12.00.04. Kyiv, 2016. 474 s.
3. Pohribnyi D.I. Osoblyvosti pravovoho zabezpechennia diialnosti transnatsionalnykh korporatsii. Pravo ta innovatsii. 2015. No 1. S. 75–79

4. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku No 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101/print> (redaktsiia vid 15.12.2006roku)
5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vyznachennia pidsudnosti sprav z pytan pryvatyzatsii ta z korporatyvnykh sporiv: Zakon Ukrainy vid 15 hrudnia 2006 roku No 483-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/ed20140101#n1247>
6. Pro zatverdzhennia Osnovnykh kontseptualnykh pidkhodiv do pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia korporatyvnymi pravamy derzhavy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 liutoho 2004 r. No 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1552004p/ed20120808/find?text=%CA%EE%F0%EF%EE%F0%E0%F2%E8%E2%ED%B3+%EF%F0%E0%E2%E0+%E4%E5%F0%E6%E0%E2%E8#Text>
7. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku No 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
8. Pro upravlinnia obiekty derzhavnoi vlasnosti: Zakon Ukrainy vid 21 veresnia 2006 roku No 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>
9. Pro Fond derzhavnogo maina Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 09.12.2011 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>
10. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
11. Sorochenko A.V. Korporatyvni prava ta oboviazky: hospodarsko-pravovyi aspekt : dys. ... k.iu.n. : 12.00.04. K., 2015. 204 s.
12. Kravchuk V. M. Korporatyvne pravo. Naukovo-praktychnyi komentar zakonodavstva ta sudovoi praktyky. K., Istyna, 2008. 720 s.
13. Sarakun I. B. Zdiisnennia korporatyvnykh prav uchasnykamy (zasnovnykamy) hospodarskykh tovarystv : avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk. K., 2008. 20 s.
14. German Stock Corporation Act. Aktiengesetz URL: <https://www.nortonrosefulbright.com/-/media/files/nrf/nrfweb/imported/german-stock-corporation-act.pdf>
15. Estonian Commercial Code passed 15.02.1995 URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504042014002/consolide>
16. Hospodarske pravo : pidruchnyk. 4-e vyd., pererobl. i dopovn. K.: Yurinkom Inter, 2009. 640 s.
17. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 2000 roku No 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text52> Nove ukrainske pravo, Vyp. 3, 2023
18. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 7 bereznia 1996 roku No 85/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
19. Dyrektyva 2011/35/Yes Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 05.04.2011 «Pro zlyttia vidkrytykh aktsionernykh tovarystv z obmezhenoiu vidpovidalnistiu». URL: www.minjust.gov.ua/file/32608
20. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostei diialnosti finansovoho sektoru u zviazku iz vvedenniam voiennoho stanu v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 27 lypnia 2022 roku No 2463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2463-20#Text>
21. Pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period dii voiennoho stanu abo stanu viiny: Zakon Ukrainy vid 3 bereznia 2022 roku No 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>
22. Pro zatverdzhennia Poriadku sklykannia ta dystantsiinoho provedennia zahalnykh zboriv uchasnykiv korporatyvnogo investytsiinoho fondu u period dii voiennoho stanu : Rishennia Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 06.07.2023 No 754 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0754863-23#n6>

23. Nastroi ukraïnskoho biznesu: doslidzhennia Kyïvskoho Mizhnarodnogo Ekonomichnogo Forumu. Gradus Research Plus. 2022. URL: https://gradus.app/documents/322/Gradus_for_KIEF_-_Business_Survey_y9d5apv.pdf (data zvernennia: 22.03.2023) 2. Stan ta potreby biznesu v umovakh viiny: rezultaty opytuvannia. Diia. Biznes: veb-sait. 2022. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna> (data zvernennia: 04.04.2023)

24. Polianska A. S., Tymoshenko D. V. Komunikatsiini tsinnosti korporatyvnoho upravlinnia v umovakh rozvytku tsyfrovoi kultury. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu nafty i hazu. Seriiia : Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti. 2021. № 1(23). S. 21–34.

25. Tymoshenko D. V., Sliusar I. V. Korporatyvna kultura: rivni ta tsinnosti. Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu nafty i hazu. Seriiia : Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti. 2022. № 1(25). S. 110-118.